

MH Központi Honvédkórház Idegsebészeti Osztály, Szemészeti Osztály

Egy orbitasérüléssel szövődött nyílt craniocerebralis sérülés érdekes esete

Dr. Katona István orvosalezredes,
Dr. Tóth Attila,
Dr. Deák György orvosezredes,
Dr. Pannonhegyi Albert orvosezredes,
Dr. Kóródi Gyula

Közlésre érkezett: 1996. január 15.

Kulcsszavak: maxillofacialis sérülés, orbitasérülés, nyílt craniocerebralis sérülés, sebészeti ellátás, neuroradiológiai diagnosztika, fertőzés szövödmények

A szerzők ismertetik egy érdekes esetüket, majd ennek kapcsán röviden áttekintik a maxillofaciális- és ezen belül az orbitasérülésekkel szövődött nyílt craniocerebralis sérülések nemzetközi irodalmát, diagnosztikai lehetőségeit, kezelési elveit.

Esetismertetés

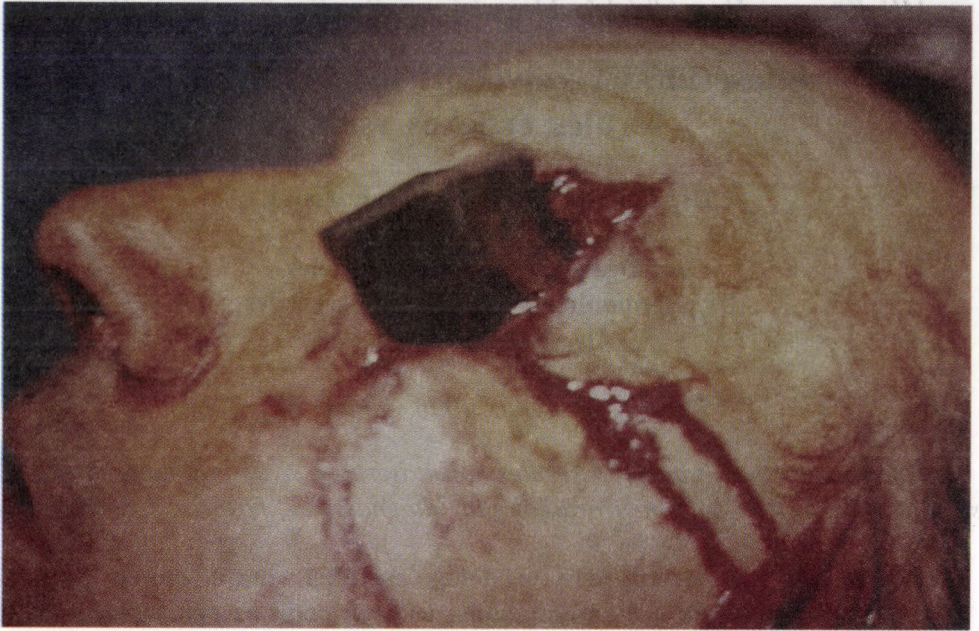
K. S., 45 éves férfibeteg, felvétele napján autót szerelt, miközben a személygépkocsi forgó ékszíjtárcsája szétrepedt, s a kitört darab bal szemébe fúródott. Bal szemén látását a baleset pillanatában elvesztette. Eszméletvesztése nem volt. Korábban lényeges megbetegedése nem volt.

Felvételekor panaszként bal szeme vak-ságát, baloldali szemtájéki fájdalmat említ. Belső szervi statusa - 100/min. sinus tachycardiától eltekintve - kórházba érkezésekor gyakorlatilag negatív.

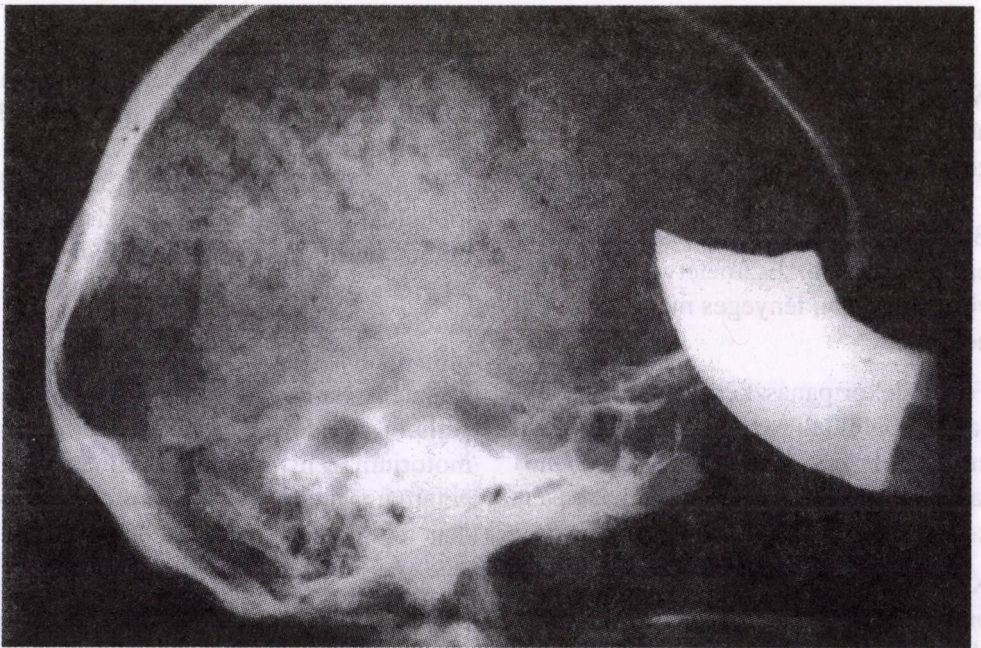
Koponyán: a bal orbita területében, a bal bulbusba fúródva lapszerű, lammel-lált fém-idegentest látszik, melynek ki-álló része mintegy 3x3 cm-es és a

szemöldök fölé érő repesztett sebet is okozott. A sebzésből véres-liquoros vá-ladás csorog. (1. ábra). Tarkó szabad, meningeális izgalmi jel nincs. Jobb pu-pilla kerek, centrális, fényre jól reagál, jobboldalt szabad szemmozgások. Bal bulbus fixált, nasal felé diszlokált, rész-legesen összeesett. Kiterjedt subcon-junctivalis suffusio, csarnok tiszta, pu-pilla ovális, fényre nem reagál, vörös visszfény nem nyerhető. Egyéb vizs-gálható agyidegek rendben. Reflexkör, motorium, sensibilitas, koordináció, ve-getatívum intact. Pszichésen: éber, min-den tekintetben orientált. Jobb kezes.

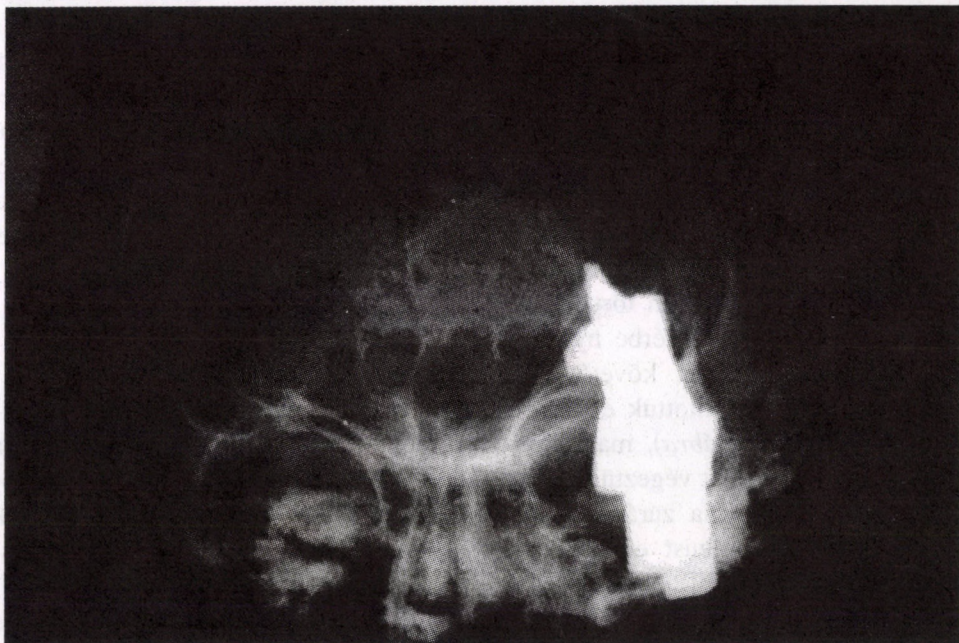
Fizikális vizsgálata után konvencionális Rtg-, koponya-CT-, EKG-, mellkas RTG és rutin laboratóriumi vizsgálato-kat indikáltunk (2., 3., 4., ábra).

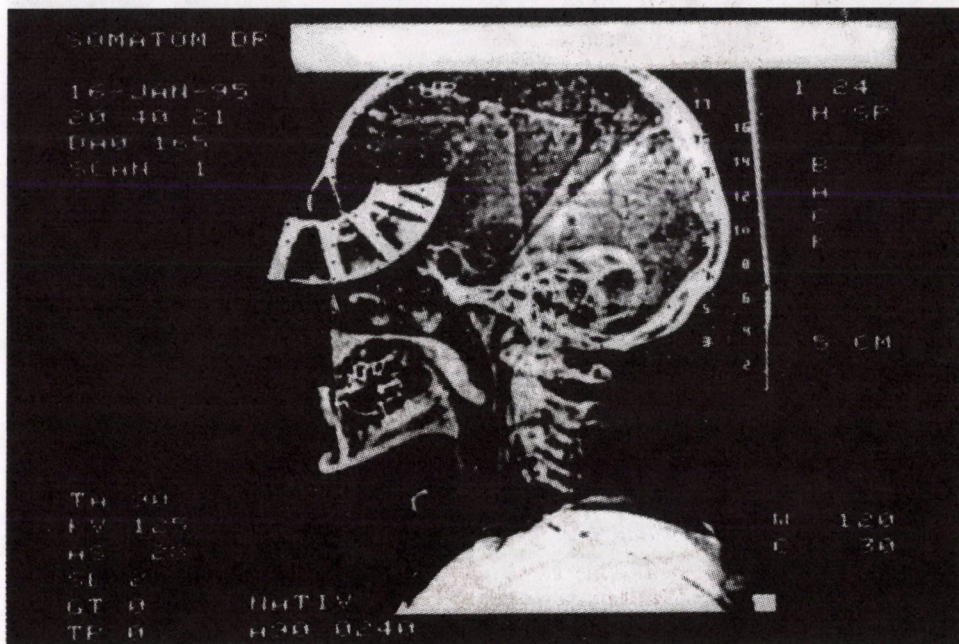
1. ábra: A beteg felvételekor látható az orbitameneten, a bulbuson át behatoló lamellált fém-idegentest

2. ábra: A felvételnél készült oldalirányú koponya-röntgenen felismerhető a kifejezett pneumocephalus és a fémárnyék

3. ábra: Az antero-posterior irányú röntgenfelvétel igazolja a sinus frontális sérülését is

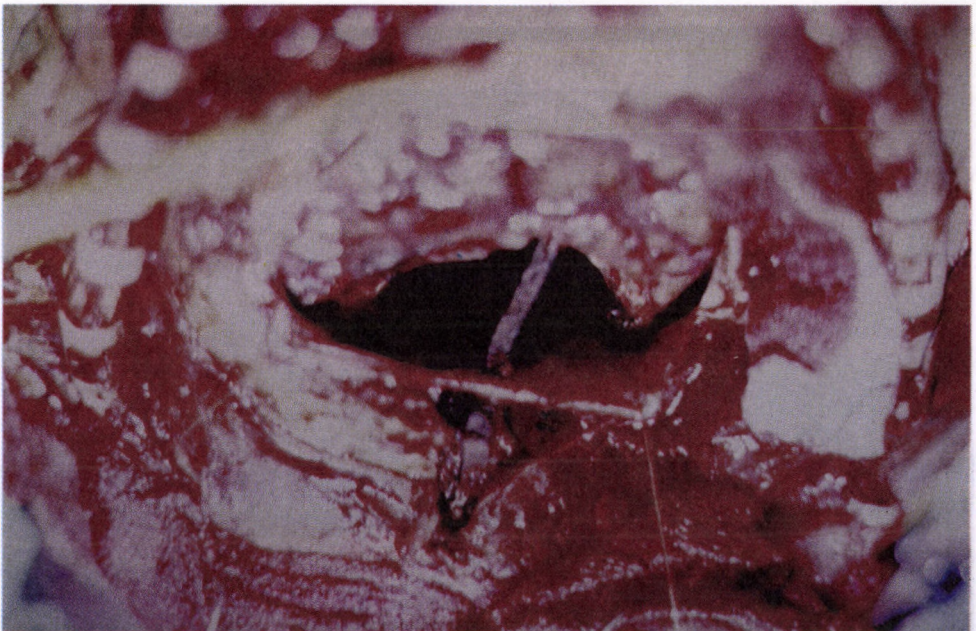
4. ábra: A CT-topogram az idegentest szerkezetéről is további információkat ad.

Felvételét követően, megfelelő előkészítés után, masszív antibiotikus védelemben, endotracheális narkózisban akut műtétet végeztünk: baloldali frontális osteoplasticus craniotomiás feltárásból jártuk körül az idegentestet, rescaltuk a szennyezett és roncsolt frontobasalis és frontopolaris agyállományt, eltávolítottuk a szilánkosan tört orbitatetőnek az intracranialis térbe nyomult darabjait. (5. ábra) Ezt követően az orbitán keresztül távolítottuk el az ékszíjtárcsa-darabot (6. ábra), majd frontobasalis duraplasztikát végeztünk Lyodurával. A craniotomia zárása után a roncsolt baloldali bulbust enuclealtuk. Kontrollált koponya-CT vizsgálattal a műtési területnek megfelelően intracerebralis hematoma felszívódása volt nyomon követhető. Fertőzéses kompli-

kációra utaló jelet a CT-vizsgálatok, a liquorvizsgálatok és a laboratóriumi kontrollok sem mutattak. A beteget per primam gyógyult sebekkel, panaszmentesen, diszkrét frontalpsychés tünetekkel és a baloldali enucleatio utáni állapotnak megfelelő neurológiai deficittel emittáltuk a 24. postoperatív napon.

Megbeszélés

A nemzetközi szakirodalmi források békeidőben ritka sérülésként említik a transorbitális agysérülést, elsősorban lövedék, továbbá vékony, hosszú tárgyak okozzák (7). Igen részletes feldolgozást végeztek a vietnami háborúban észlelt sérülések vonatkozásában. Kasamo és társai az idegentest behatolási irányának az orbitatetővel bezárt szöge szerint

5. ábra: Az orbitaperembe ékelődött fémtárgy fenestralta a frontobasalis dura matert (a dura a basis felé kihajtva), intracranialisan a roncsolt frontobasalis agyállomány reszekciós felszíne látszik

6. ábra: Az eltávolított idegentest

osztották fel a sérüléseket: az első csoportban a behatolás párhuzamos a frontális bázissal. Ekkor az idegentest a fissura orbitális superioron juthat be az intracraniumba, akár csontsérülés nélkül is. A következmény lehet carotideocavernosus fistula, direkt agytörzsi sérülés. Ezen lehetséges komplikációk miatt e csoportban a sérülés prognózisa általában igen rossz. A másik csoportban a penetráció iránya szöveget zár be az orbitatetővel. Az orbitatető vékony volta miatt rendszerint homloklebeny-sérülés, intracerebrális hematoma a következmény, s mivel ennek sebészeti ellátása az esetek jó részében könnyebb, így a kórjóslat is kedvezőbb (3. ábra). A fertőzőes szövődmények a nemzetközi adatok szerint korai műtéti ellátás mellett a modern antibiotikumok korában nem gyakoriak (1) (5). A neurológia és a komputertechnika fejlődése a tár-

gyalt sérülések kórismézésében is új távlatokat nyit: a preoperatív háromdimenziós CT- és MR rekonstrukciók készíthetők; real time pozicionálás segítheti a feltárás pontos elhelyezését, hogy az minél kisebb lehessen; létezik a komputerasszisztált sebészeti technika is: a pre- és intraoperatív CT- vagy MR-képek real time egybevetésével tájékozódhat a sebész, így kereshető(k) fel az idegentest(ek), illetve elvégezhető a szükséges plasztikai korrekciók. Azonban még a CT- és MR-vizsgálómódszerek korában is nagy jelentősége van a hagyományos koponya-röntgennek, ugyanis az impaktálódott idegentestek jelentős hányada valamiféle vasötvözet, így általában a finomabb részleteket illetően értékelhető CT-, illetve MR-felvétel nem készíthető (5). Ha közelebb akarunk jutni az idegentest pontosabb lokalizációjához, a sértett

struktúrák megítéléséhez, egyedül angiografiás vizsgálat elvégzésére szorítkozhatunk, ez azonban sürgősségi szempontok miatt nem mindig kivitelezhető. Az angiográfia mindenféleképpen elvégzendő, amennyiben az idegentest nagy artéria vagy vénás sinus közelében van.

Sebészi kezelés

A sebészi eljárás célja a nyílt cranio-cerebrális sérülés zárttá tétele és ezzel egyidőben a maxillofaciális sérülés lehetőség szerinti definitív ellátása (6) (8). A cikk terjedelme miatt nem térhetünk ki a komplett sebészi eljárás részletes ismertetésére, csupán a gyakorlatban lényegesnek minősülő elveket említjük. (4).

A tárgyalt sérülések ellátása mindenféleképpen tapasztalt team-munkát igényel, mert a sérülés, illetve az ellátás több szakma határterületét érinti. Gyakran előfordul hiba, hogy az első ellátók a könnyen eltávolíthatónak mutakozó idegentestet a helyszínen eltávolítani igyekezve a sérülés kiterjedését csak fokozzák, olykor végzetes hibát elkövetve. Hangsúlyozzuk tehát, hogy az idegentest-eltávolítás kizárólag műtéti körülmények között történhet, még akkor is, ha az idegentest mobilis és eltávolítása banálisnak tűnik. A műtéti feltárásnál elmozdítás nélkül, a lehető legprecízebben körül kell járni az idegentestet, és helyzetét tisztázva azt úgy kell eltávolítani, hogy a legkevésbé értékes struktúrák sérüljenek. Az arccsontokon, illetve az arcüregeken áthatoló és az intracraniális térbe is beterjedő idegentestek eltávolítása - már csak az idegrendszeri fertőzéses szövődme-

nyek kivédése céljából is - csak a periféria felől történhet, kivételt csak a bulbusok, illetve a visus megőrzése céljából tehetünk. A mikrosebészeti lehetőségek, antibiotikumok, szteroid birtokában a sérült szem primer enucleatioját ritkán kell elvégezni, de betegünknel a bulbus kiterjedt roncsolódása, valamint az idegentest lényegében orbitális pozíciója miatt a bulbus eltávolítás szükségzerű volt. Az arccsontok felől az intracraniális térbe hatoló sérüléseknél számos apró csontszilánk kerülhet az intradurális térbe, illetve az agyállományba, ezért ilyenkor a precíz debridement céljából a makroszkópos ellátás után olykor mikroszkóp alatt is meg kell győződni arról, hogy szabad szemmel nem látható csontdarabok maradtak-e impaktálódva a cerebrumban. Fontosnak tekintjük hangsúlyozni a tényt, hogy az orbita-, illetve a maxillofaciális sérülés ellátása lehetőség szerint egyidőben történjék az idegsebészeti műtéttel. Ez kisebb megterhelést jelent a betegnek, de ami fontosabb, csökken a primeren lezárt intradurális compartementnek a visceralis koponyaüregek felől történő aszcendáló fertőzésének lehetősége is. Instabil maxillatörés primer fixációjával kiküszöbölhető az instabil maxilla fertőzést okozó „pumpa”-effektusa, amely szerepet játszhat a liquortér és visceralis koponyaüregek közötti kommunikáció fenntartásában. A leírtak is illusztrálják, hogy a multidiszciplináris szemlélet már nem nélkülözhető, sőt az optimális körlefoiyás feltétele az orbito-maxillofaciális traumatizációval szövődött penetráló craniocerebrális sérülések ellátásánál (9) (2).

IRODALOM

1. *Bank, DE., Carolan, PL.:* Cerebral abscess formation following ocular trauma: a hazard associated with common wooden toys. *Pediatr. Emerg. Care* 1993, 9(5): 285-288.
2. *Bard, L. A., Jarrett WH.:* Intracranial complications of penetrating orbital injuries. *Arch. Ophthalm.* 1964. 7(1). 332-343.
3. *Kasamo, S., Asakura, T., Kusumoto, K., Nakayama, M., Kadota, K., Atsuchi, M., Yamamoto, Y.:* 1992, 20(4) 433-438
4. *Katona, L., Dallos, G., Szóllósi, B.:* Nyílt craniocerebrális sérülések komplex műtétei ellátása gyakorlatunkban. *Honvédorvos*, 1993, 45(2). 105-111.
5. *Klimek, L., Laborde, G., Mosges, R., Wenzel, M.:* A new procedure for removal of foreign bodies in the area of the head. *Unfallchirurg*, 1993. 96(4): 213-216
6. *Meirowsky, AM.:* Penetrating craniocerebral trauma. Springfield, Illinois, C. C. Thomas 1984.
7. *Misra, M., Khan, GM., Mohanty, AB., Rath, S.:* An unusual orbito-cranial foreign body. *Indian J. Ophthalm.*, 1992, 40(3), 94-95.
8. *Szarvas, L.:* Frontalis és frontobasalis sérülések komplex kezelése. Kandidátusi értekezés, 1983.
9. *Yonmans, JR.:* Neurological Surgery Philadelphia-London-Toronto-Mexico City-Rio de Janeiro-Sidney-Tokyo, W. B. Saunders. 1982.

Lt.Col. I. Katona M.D.M.C., A. Tóth M.D., Col. Gy. Deák M.D.M.C., Col. A. Pannonhegyi M.D.M.C., Gy. Kóródi M.D.

An interesting case of open craniocerebral injury complicated with injury of the orbit

The authors present an interesting case-report and in connection a review of

international literature, diagnostic and therapeutic principles concerning penetrating head injury and especially the maxillofacial and besides the orbital region.

*Dr. Katona István o.ezds.
1134 Budapest, Pf. 1.*